

N:o 88.

Af herr **J. Johnsson**, om ändring af 20, 21, 22, 28 och 29 §§
i lagen angående hemmansklyfning, egostyckning och jord-
afsöndring.

Kongl. förordningen angående jordafsöndring, sådan denna lyder enligt lag af den 27 juni 1896, är icke egnad att underlätta öfverlåtelse af smärre jordbrukslägenheter.

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1891 anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, uppdrog Kongl. Maj:t genom beslut den 25 september 1891 åt en komité att åvägabringa utredning i berörda hänseende, dervid komitén skulle taga i öfvervägande, ej mindre i hvilken mån och under hvilka vilkor upplåtelse af jord från kronans domäner för befordrande af det af Riksdagen angifna syftemål kunde ega rum, än äfven huruvida berörda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning befrämjas. Vid företagen undersökning, huruvida i gällande lagstiftning funnes bestämmelser, hvilka kunde lägga hinder i vägen för bildande af smärre sjelfständiga jordbruk eller för mindre bemedlade att å landet förvärfva egen bostad, ansåg komitén, att gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring af den 6 augusti 1881 icke till fullo motsvarade de anspråk, som med fog kunde uppställas på en enkel, snabb

och för de mindre bemedlade lätt form för styckning af jord, samt afgaf i anledning häraf den 5 mars 1892 betänkande med förslag till lag angående egostyckning.

Betänkandet omfattade förslag att, med bibehållande af de för jordstyckning fastställda formerna hemmansklyfning och jordafsöndring, för hvilken sistnämnda dock skulle gälla några mindre, oväsentligare afvikelser ifrån 1881 års förordning, tillika skulle i lagstiftningen införas ett nytt institut, kalladt egostyckning, hvarigenom en fastighet skulle kunna delas i lotter, med för hvarje lott på förhand till läge och gränser bestämdt område, som derefter skulle åsättas särskildt mantal; och skulle formerna dervid väsentligen skilja sig från dem, som gälde beträffande hemmansklyfningen. Det skäl, som komitén anförde för sitt förslag i denna del, var hufvudsakligen, att då vid egostyckning icke såsom vid hemmansklyfning vore fråga om att noggrant bestämma hvarje lotts andel i hemmanets olika egoslag, utan det endast gälde att för bestämda, å marken utlagda områden fixera skyldigheten att utgöra vederbörlig del af grundskatter och öfriga hemmanet åliggande utskylder och besvär, hade proceduren kunnat göras enklare och billigare än för hemmansklyfningen. Äfven om i följd häraf någon gång det åsatta mantalet icke komme att blifva ett fullt noggrant uttryck för de olika delarnas förhållande till hvarandra, borde deråt ej tillmätas synnerligt stor betydelse, då mantalet såsom skattgrund numera spelade en så väsentligen inskränkt roll, i det de enligt denna grund förut utgående skatter och besvär under de senaste åren antingen redan minskats eller blifvit bestämda att utgöras efter annan grund, och skäl föreläge för det antagandet, att utvecklingen af våra jordbeskattningsförhållanden äfven fortfarande komme att gå i enahanda riktning. Förutom enkelhet och billighet ansågs det nya jordstyckningsförslaget ega praktiska fördelar jemväl i åtskilliga andra afseenden. Det läge nemligen i sakens natur, att en försäljning af jord från ett hemman i många fall underlättades, när köparen vid aftalets ingående finge för sig bestämdt det jordområde, han förvärfvade, och icke utsattes för den med hemmansklyfning i detta hänseende förknippade ovisshet och risk.

Dessa af komitén uttalade grundsatser hafva jemväl i Kongl. Maj:ts proposition till 1896 års Riksdag vunnit tillämpning, så vidt angår lag angående egostyckning, enär enligt sistnämnda lag det tillkommer egare af hemman, som får styckas, att, med iakttagande af att skiftena blifva reguliera och skilnadslinierna till afhägnad beqväma, bestämma de särskilda hemmansdelarnas områden.

Men egostyckning är tillåten allenast å hemman, hvilket antingen icke legat i samfällighet med annat hemman eller ock blifvit ur samfällighet utbrutet genom sådan delning, att hemmanets egor icke må utan ega-rens samtycke med annan mark intagas i skifte. Egostyckningslagen är med ett ord i allmänhet ej tillämplig vid upplåtelse af jord från hemman, som icke undergått laga skifte.

Alla de fördelar, som af komitén anförts till förmån för egostyckningslagen, der fråga är om upplåtelse af jord från hemman, som undergått laga skifte och hvaröfver karta finnes att tillgå, kunna med lika fog anföras till förmån för jordafsöndring, då fråga är om hemman, som ej undergått sådant skifte, och dervid sistnämnda form för jordupplåtelse utan hämmande band bör tidsenligt få utvecklas.

Enligt stadgandet i första kapitlet jordabalken har det varit egare af hemman, före tillkomsten af ifrågavarande lag af den 27 juni 1896, obetaget, att vid försäljning deraf antingen undantaga eller till särskild köpare med full eganderätt försälja sådana egor och områden, som hemmanet särskildt häfdade, utan att en köpare af hemmanet och den öfriga marken äfventyrade att derigenom blifva betungad med laga skifte, enär egaren till lägenheten genom denna häfd ansåges ega stadgadt område.

Enligt 21 § af nu gällande lag angående jordafsöndring, är det emellertid ej tillåtet att, utan Konungens befallningshafvandes tillstånd, från hemman för alltid afsöndra mark, som ensam eller tillsammans med hvad redan kan vara från samma hemman afsöndradt, utgör mera än en femtedel af dess egoområde; och då Konungens befallningshafvande, åtminstone i vissa län, i allmänhet vägra sitt bifall till afsöndringar af större omfattning, återstår för hemmansegaren endast valet antingen att inskränka det från försäljning afsedda undantaget till en obetydlighet, särskildt der afsöndring från hemmanet förut egt rum, eller ock bekosta laga skifte, på det att lagen angående egostyckning derå må vinna tillämpning, hvilket skifte, der afverkningsrätten till skogsmarken för längre tid är upplåten och någon afkastning derifrån ej är att tillgå, kan medtaga hemmans-egarens alla tillgångar.

Anledningen, hvarför så restriktiva bestämmelser skola gälla för jordafsöndring, är svår att förstå. Icke kan det vara önskan att söka bibehålla den i skiftestadgan uttalade princip, att delar af hemman bör tilläggas blandning af bättre och sämre jord, ty denna i och för sig beaktansvärda grundsats är i egostyckningslagen helt och hållet öfvergifven. Förklaringen torde delvis kunna sökas i bristande kännedom om de olika

förhållanden, som i skilda orter äro rådande och kräfva särskilda och praktiska jordafsöndringslagstiftningar.

Vill man söka främja, att åtminstone några lägenheter i skogsbygderna skola såsom ett minne efter en sjelfständig jordegareklass bibehållas, och ej öfvergå i bolags ego, så böra enkla och lätta jordafsöndringsformer införas.

Att Konungens befallningshafvande skall hafva sig ålagdt att pröfva afsöndringarnas storlek samt att de i öfrigt äro med lag förenliga, har visat sig medföra stora olägenheter. Utom det att denna pröfningsprocedur ådrager jordegaren ökade utgifter, medför den en tidsutdrägt, som kan medföra stora olägenheter, enär köparen, sedan kostnader nedlagts å lägenheten, kan få ansökningen till sist afslagen, äfven der denna omfattar ett helt ringa område, nemligen då det befinnes, enligt hvad här ofvan är antydt, att afsöndring från hemmanet förut egt rum. Köparen, der denne, såsom oftast är fallet, hör till de mindre bemedlades klass, känner dervid helt naturligt, och vid en jemförelse emellan statsmagternas uttalade önskan att främja tillkomsten af mindre jordbruk och den prosaiska verkligheten, en bitter missräkning, som för många omintetgjort hoppet att skaffa sig en egen torfva.

Någon pröfning angående afsöndringens storlek torde icke vid lagfartens beviljande vara erforderlig, då något giltigt skäl icke lærer kunna anföras för bibehållande af en lagstiftning, som ställer det ena hemmanet i en undantagsställning beträffande rätten till jordupplåtelse i förhållande till ett annat. Då vid tillämpning af lagen angående egostyckning det beror på egaren att bestämma de olika lotternas omfattning, bör, i full konsekvens härmed, jemväl från hemman, som ej undergått laga skifte, och hvarå sistnämnda lag ej är tillämplig, upplåtelse af större eller mindre område, der detta befinnes medföra fördel, vara tillåten.

Den granskning, som kan befinnas erforderlig för öfvervakande, att afhandling angående afsöndring är förenlig med de bestämmelser, som innefattas i 21 §, sådan denna här nedan blifvit af mig föreslagen, kan med minsta kostnad, i enlighet med hvad lagutskottet vid 1896 års riksdag — i utlåtande n:o 72 — jemväl anført, ske af vederbörande under rätt, som väl är i stånd att vid lagfartsärendets handläggning egna afsöndringens beskaffenhet den pröfning, som kan befinnas erforderlig.

Då de hufvudsakligaste från jordbruket utgående skatter, så väl till stat som kommun, numera utgöras efter andra grunder än mantalet, bör det kunna öfverlemnas till jordegarna sjelfva att vid försäljning af jord

bedöma, huruvida de grunder, som gälla för hemmansklyfning eller jordafsöndring, dervid böra tillämpas; och, der försäljning eger rum i enlighet med sistnämnda bestämmelser, må det stå vederbörande, som saken rörer, fritt att, om och då de så önska, få mantalet fördeladt emellan stamhemmanet och lägenheten.

Derest omfattningen af den afsöndrade lägenheten skall vara bestämmande för rättighet att påyrka mantalets fördelning, så kan det ifrågasättas, huruvida icke denna rätt bort utsträckas till lägenheter omfattande en åttendedel af hemmanets areal. Men då olika meningar i detta hänseende kunna göra sig gällande, har jag stannat vid den i 1881 års jordafsöndringsförordning upptagna egorymd samt föreslagit, att lägenheter, omfattande en femtedel af hemmanets areal och deröfver, böra, då yrkande derom framställes, åsättas mantal.

Den ändrade lydelse af 6 § i kongl. förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, som denna erhållit i lag af den 27 juni 1896, har befunnits utgöra ett hinder för vinnande af lagfart jemväl å delar af hemman med åsatt mantal. Förevarande lagrum lyder: »Har egare af hemman till annan upplåtit del deraf, med viss till gränserna bestämd egovidd att såsom hemmansdel egas, må lagfart å sådan upplåtelse ej beviljas, förr än egostyckning å hemmanet blifvit faststald.»

Vid upplåtelse af andel af hemman med visst skattetal söka i allmänhet säljare och köpare att, till förebyggande af tvister vid en eventuel hemmansklyfning, öfverenskomma om hemmansdelarnes lägen, hvilken öfverenskommelse icke kan vara annat än till så väl säljares och köpares som det allmännas fördel. Lagfart å sådant köp blifver emellertid på grund af omförmälda lagrum afslagen under förklarande, att egostyckning å hemmanet först bör verkställas. Afslaget gäller äfven de fall, der säljare och köpare afsett, att andelen skulle från hemmanet söndras, äfvensom med afseende å hemman, hvarå egostyckning icke är tillåten. Ett stort antal lagfarter har af denna anledning afslagits eller förklarats hvilande, och köparen har ingen utsigt att derå kunna erhålla lagfart.

Jag har, i afsigt att undanröjja detta missförhållande, tagit mig friheten att i särskild motion föreslå sådan ändring i nämnda lagrum, att bestämmelsen endast må omfatta sådana upplåtelser, deruti säljare och köpare särskildt aftalat, att grunderna i egostyckningslagen böra tillämpas, hvarjemte den ändring i paragrafens fjerde punkt föreslagits, att namn och nummer skola åsättas afsöndringen vid lagfartens beviljande.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen

för sin del måtte besluta, att §§ 20, 21, 22, 28 och 29 i lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 skola erhålla följande förändrade lydelse:

20 §.

1 mom. Egare af hemman, hvilket får klyfvas, hafve rätt att af hemmanets egovälde för alltid eller på viss tid afsöndra jord i en eller flera delar, dock, i fråga om upplåtelse på viss tid, med iakttagande af hvad angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd är i lag stadgad.

2 mom. Afsöndring från de under stadgad åbo-rätt upplåtna hemman vare jemväl tillåten, dock ej med annan rätt, än författningarna för besittningen af stamhemmanet föreskrifva.

3 mom. Afsöndring från jord af fideikommiss-egenskap må icke annorlunda gälla, än så vidt med lag och fideikommissbref öfverensstämmer.

4 mom. Afsöndring må icke ske (se nuvarande 5 mom.) i skog och mark.

21 §.

Afhandling rörande jordafsöndring för alltid skall innehålla så noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser, att någon osäkerhet derom ej kan uppstå.

22 §.

1 mom. Är af jord, som till afsöndring tillåten är, större andel än som svarar mot en femtedel af hemmanets egovidd för alltid afsöndrad, och vill hemmanets eller lägenhetens egare, att mantal och ränta må lägenheten åsättas, hafve dertill rätt.

2 mom. I sådant fall skall å afsöndringen mantal bestämmas och detsamma från stamhemmanets mantal afräknas.

3 mom. Förslag härutinnan bör, efter derom

hos Konungens befallningshafvande gjord anmälan, upprättas af landtmätare och gode män, med ledning af stamhemmanets och den afsöndrade delens kända innehåll i fullgod jord, och varde området å karta utmärkt.

4 mom. I fråga om förrättningens afslutande och utlemnande af handlingar samt angående pröfning och fastställelse deraf, lände till efterrättelse i tillämpliga delar hvad i 19 § om egostyckning är stadgadt.

28 §.

Twister angående afsöndring af lägenhet — — — angående dylika afsöndringar från frälse- och skattehemman.

29 §.

Hvad i denna lag är stadgadt — — — af lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

I fråga om jordafsöndring skall hvad om hemman är sagdt jemväl tillämpas å för alltid afsöndrad lägenhet.

Lagutskottet, dit denna motion lärer hänvisas, torde, beträffande redaktionen, vidtaga de ändringar i och tillägg till de föreslagna stadgandena, som må vara af behovet påkallade.

Stockholm den 27 januari 1899.

J. Johnsson.
